



# Judikatūras krājums

ĢENERĀLADVOKĀTES LAILAS MEDINAS  
SECINĀJUMI,  
sniegti 2022. gada 15. septembrī<sup>1</sup>

**Lieta C-396/21**

**KT,**

**NS**

**pret**

***FTI Touristik GmbH***

(*Landgericht München I* (Minhenes I apgabaltiesa, Vācija) lūgums sniegt prejudiciālu nolēmumu)

Lūgums sniegt prejudiciālu nolēmumu – LESD 267. pants – Direktīva 2015/2302 – Kompleksā ceļojuma līguma izpilde – Kompleksā ceļojuma līgumā iekļautā ceļojuma pakalpojuma sniegšanas neatbilstība – Cenas samazinājums par jebkuru laikposmu, kurā notikusi neatbilstība – Nenovēršami un ārkārtas apstākļi – Ceļojuma galamērķī noteiktie ierobežojumi saistībā ar infekcijas slimības Covid-19 izplatību visā pasaulē

## Ievads

1. Covid-19 pandēmija ir bijusi viena no visnopietnākajām ārkārtas situācijām veselības jomā pārskatāmā pagātnē, kas izraisījusi virkni krīžu. Lai cīnītos pret pandēmijas izplatību, valdības visā pasaulē noteica ierobežojumus, kuru ilgums un apjoms bija bezprecedenta gadījums miera laikos. Covid-19 pandēmijas radītie izaicinājumi ir daudzveidīgi un daudzdimensionāli. Dažos gadījumos pandēmija bija pārbaudījums esošajam tiesiskajam regulējumam un tā efektivitātei šādu krīžu seku pārvaldīšanā.

2. Tūrisms bija viena no pandēmijas smagāk skartajām nozarēm<sup>2</sup>. Pandēmijas ietekme uz šo nozari saglabājas līdz pat šai dienai, savukārt lielākā daļa ekspertu neprognozē pilnīgu nozares atjaunošanos agrāk par 2024. gadu<sup>3</sup>. Izskatāmā lieta ir par ļoti konkrētu pandēmijas ietekmes aspektu, kas attiecas uz Direktīvā 2015/2302<sup>4</sup> reglamentēto komplekso ceļojumu līgumu izpildi un tiesību izmantošanu neatbilstības dēļ šādu līgumu izpildē. Neraugoties uz to specifiku, izskatāmajai lietai un ar to saistītajai lietai C-407/21 *UFC – Que choisir* un *CLCV*, par kuru es šodien sniedzu savus secinājumus, ir plašākas sekas, jo tajās Tiesa pirmo reizi tiek aicināta izskatīt pandēmijas ietekmi uz līguma izpildi saistībā ar kompleksajiem ceļojumiem.

<sup>1</sup> Oriģinālvaloda – angļu.

<sup>2</sup> Skat. Pasaules Tūrisma organizācijas apkopotos datus (<https://www.unwto.org/tourism-data/international-tourism-and-covid-19>).

<sup>3</sup> Skat. Pasaules Ekonomikas forums, "This is the impact of COVID-19 on the travel sector" (<https://www.weforum.org/agenda/2022/01/global-travel-tourism-pandemic-covid-19/>).

<sup>4</sup> Eiropas Parlamenta un Padomes Direktīva (ES) 2015/2302 (2015. gada 25. novembris) par kompleksiem ceļojumiem un saistītiem ceļojumu pakalpojumiem, ar ko groza Regulu (EK) Nr. 2006/2004 un Eiropas Parlamenta un Padomes Direktīvu 2011/83/ES un atceļ Padomes Direktīvu 90/314/EEK (OV 2015, L 326, 1. lpp.).

## Tiesiskais regulējums

### *Eiropas Savienības tiesības*

*Direktīva 2015/2302*

3. Direktīvas 2015/2302 3. panta 12. un 13. punktā ir ietvertas šādas definīcijas:

“12) “nenovēršami un ārkārtas apstākļi” ir situācija, kura nepakļaujas tās līgumslēdzējas puses kontrolei, kas atsaucas uz šādu situāciju, un kuras sekas nebūtu bijis iespējams novērst pat tad, ja būtu veikti visi saprātīgi iespējamie pasākumi;

13) “neatbilstība” ir kompleksajā pakalpojumā ietverto ceļojuma pakalpojumu nesniegšana vai nepienācīga sniegšana;

[..].”

4. Direktīvas 2015/2302 14. pants “Cenas samazinājums un kompensācija par zaudējumiem” ir izteikts šādā redakcijā:

“1. Dalībvalstis nodrošina, ka ceļotājam ir tiesības uz atbilstošu cenas samazinājumu par jebkādu laikposmu, kurā notika neatbilstība, ja vien organizators nepierāda, ka par neatbilstību ir atbildīgs pats ceļotājs.

2. Ceļotājam ir tiesības saņemt atbilstošu kompensāciju no organizatora par visiem zaudējumiem, ko ceļotājs cieš jebkādas neatbilstības rezultātā. Kompensāciju izmaksā bez nepamatotas kavēšanās.

3. Ceļotājam nav tiesību uz kompensāciju par zaudējumiem, ja organizators pierāda, ka par neatbilstību ir:

- a) atbildīgs pats ceļotājs;
- b) atbildīga trešā persona, kas nav saistīta ar kompleksā ceļojuma līgumā ietverto ceļojuma pakalpojumu sniegšanu, un neatbilstība bija neparedzama vai nenovēršama; vai
- c) neatbilstība ir radusies nenovēršamu un ārkārtas apstākļu dēļ.”

### *Valsts tiesības*

5. *Bürgerliches Gesetzbuch* (Civill kodekss; turpmāk tekstā – “BGB”) 651.i pantā ir noteikts:

“(1) Ceļojumu rīkotājam ir jānodrošina ceļotājam kompleksais ceļojums bez neatbilstībām.

(2) Kompleksajam ceļojumam nav neatbilstību, ja tam ir nolīgta kvalitāte. Ciktāl vienošanās par kvalitāti nav notikusi, kompleksais ceļojums ir bez neatbilstībām:

1. ja tas atbilst līgumā prasītajam izmantojumam vai

2. ja tas atbilst parastajam izmantojumam un tam ir kvalitāte, kas parasti piemīt tāda paša veida kompleksajiem ceļojumiem un ko ceļotājs atbilstoši kompleksā ceļojuma veidam var sagaidīt.

Ceļojuma neatbilstība ir konstatējama arī tad, ja ceļojumu rīkotājs ceļojuma pakalpojumus nesniedz vai sniedz tos ar nesamērīgu nokavējumu.

(3) Ja kompleksais ceļojums ir neatbilstošs, ceļotājs, ja ir izpildīti turpmākajās tiesību normās izvirzītie priekšnoteikumi un nav noteikts citādi,

[..]

6. var izmantot tiesības, kas izriet no ceļojuma cenas samazinājuma (651.m pants [..]

[..].”

6. *BGB* 651.m panta 1. punktā ir paredzēts:

“Ceļojuma cena par ceļojuma neatbilstības laikposmu ir samazināma. Piemērojot samazinājumu, ceļojuma cena ir jāsamazina tādā proporcijā, kādā līguma slēgšanas brīdī kompleksā ceļojuma vērtība situācijā bez neatbilstībām būtu bijusi pret patieso vērtību. Ja nepieciešamas, cenas samazinājums ir nosakāms, to aprēķinot.”

### **Fakti, tiesvedība un prejudiciālais jautājums**

7. 2019. gada 30. decembrī prasītāji pamatlietā rezervēja 14 dienu ilgu ceļojumu no Vācijas uz Kanāriju salām Spānijā laikposmam no 2020. gada 13. marta līdz 2020. gada 27. martam. Prasītāji devās ceļojumā, kā bija plānots.

8. Tomēr 2020. gada 15. martā pludmales tika slēgtas un stājās spēkā komandantstunda, lai ierobežotu Covid-19 pandēmijas izplatību. Viesnīcas kompleksā, kurā bija apmetušies prasītāji, tika aizliegta piekļuve peldbaseiniem un sauļošanās krēsliem, kā arī tika pārtraukta izklaides programma. Viesiem bija ļauts atstāt istabu tikai, lai ieturētu maltīti vai iegādātos dzērienus. 2020. gada 18. martā varas iestādes informēja prasītājus, ka viņiem jābūt pastāvīgā gatavībā stundas laikā doties uz lidostu. Pēc septiņām dienām viņu ceļojums beidzās un viņi atgriezās Vācijā.

9. Prasītāji cēla prasību *Amtsgericht München* (Minhenes pirmās instances tiesa, Vācija) pret atbildētāju *FTI Touristik GmbH*, prasot cenas samazinājumu 70 % apmērā no atbilstošās ceļojuma cenas par septiņām dienām. Ar 2020. gada 26. novembra spriedumu šī tiesa prasību noraidīja, pamatojoties uz faktu, ka pasākumi, kas veikti, lai aizsargātu ceļotāju veselību nāvējoša vīrusa dēļ, nav klasificējami kā ceļojuma neatbilstība *BGB* 651.i panta izpratnē.

10. Prasītāji iesniedza apelācijas sūdzību iesniedzējtiesā. Iesniedzējtiesa norāda, ka *BGB* 651.i pantā ir paredzēta organizatora atbildība neatkarīgi no vainas. Tāpēc varētu apgalvot, ka organizators ir atbildīgs par ierobežojumiem, kas noteikti kā veselības aizsardzības pasākumi. Tomēr iesniedzējtiesa norāda, ka ceļošanas laikā līdzīgi ierobežojumi tika noteikti arī Vācijā. Tādēļ Spānijas iestāžu pieņemtos pasākumus varētu klasificēt nevis kā ārkārtas apstākļus ceļojuma galamērķī, bet gan kā parastus pasākumus, kas veikti visā Eiropā pandēmijas izplatības ierobežošanai.

11. Turklāt iesniedzējtiesa pauž šaubas par to, vai noteiktos ierobežojumus var uzskatīt par “vispārēju dzīvības apdraudējumu”, kas jāizslēdz no Direktīvas 2015/2302 14. panta 1. punkta piemērošanas jomas. Kā skaidro šī tiesa, šis doktrīnas izcelsme ir atrodamā *Bundesgerichtshof* (Federālā augstākā tiesa, Vācija) judikatūrā. Saskaņā ar šo doktrīnu pienākums maksāt kompensāciju saskaņā ar ceļojumu līgumiem var tikt ierobežots, ņemot vērā apstākļus, kas ietilpst tikai ceļotāja privātajā jomā vai kad īstenojas riski, ar kuriem ceļotājam ir jārēķinās arī ikdienas dzīvē. Tāpēc ceļotājam būtu jāuzņemas tāda veida riski, uz kuriem attiecas vispārējs dzīvības apdraudējums, ja organizators nav pārkāpis pienākumu vai kaitējums nav radies citādā veidā tāda notikuma dēļ, par ko ir atbildīgs organizators. Tā tas būtu, piemēram, gadījumā, kad ceļotājs, brīdī, kad viņš neizmanto ceļojuma pakalpojumu, ceļojuma galamērķī cieš negadījumā, saslimst vai kļūst par noziedzīga nodarījuma upuri, vai arī personisku iemeslu dēļ vairs nevar izmantot pārējos ceļojuma pakalpojumus.

12. Iesniedzējtiesa uzskata – iespējams, ka Direktīvas 2015/2302 pieņemšanas brīdī netika ņemts vērā iespējamais pandēmijas uzliesmojums.

13. Šādos apstākļos *Landgericht München I* (Minhenes I apgabaltiesa, Vācija) nolēma apturēt tiesvedību un uzdot Tiesai šādu prejudiciālu jautājumu:

“Vai ierobežojumi, ņemot vērā ceļojuma galamērķī valdošo infekcijas slimību, ir neatbilstība [Direktīvas 2015/2302] 14. panta 1. punkta izpratnē arī tad, ja, ņemot vērā infekcijas slimības izplatību visā pasaulē, šādi ierobežojumi ir tikuši noteikti gan ceļotāja dzīvesvietā, gan citās valstīs?”

## Analīze

14. Ar šo jautājumu iesniedzējtiesa būtībā vaicā, vai Direktīvas 2015/2302 14. panta 1. punkts ir jāinterpretē tādējādi, ka saskaņā ar to ceļotājam ir tiesības uz cenas samazinājumu par neatbilstību kompleksā ceļojuma līguma izpildē apstākļos, kad neatbilstība ir radusies tādu ierobežojumu dēļ, kas noteikti, lai novērstu ceļojuma galamērķī valdošās infekcijas slimības izplatību, ja šādi ierobežojumi noteikti arī ceļotāja dzīvesvietā un visā pasaulē.

### a) Tiesības uz cenas samazinājumu saistībā ar Covid-19 pandēmiju

15. Saskaņā ar pastāvīgo judikatūru Tiesas izmantotās interpretācijas metodes paredz ņemt vērā ne tikai attiecīgās normas formulējumu, bet arī tās kontekstu, kā arī tā tiesību akta mērķi, kas to ietver<sup>5</sup>. Viens no Savienības tiesību normas interpretācijā vērā ņemamajiem apstākļiem var būt arī tās rašanās vēsture<sup>6</sup>.

16. Pirmkārt, saskaņā ar Direktīvas 2015/2302 14. panta 1. punkta formulējumu ceļotājam ir tiesības uz “atbilstošu cenas samazinājumu par jebkādu laikposmu, kurā notika neatbilstība, ja vien organizators nepierāda, ka par neatbilstību ir atbildīgs pats ceļotājs”. No šīs normas izriet, ka uz tiesībām uz cenas samazinājumu attiecas *viens nosacījums*, proti, “neatbilstība”, un *viens izņēmums*, proti, ja par neatbilstību ir atbildīgs pats ceļotājs.

<sup>5</sup> Spriedums, 2021. gada 30. septembris, *Commerzbank* (C-296/20, EU:C:2021:784, 40. punkts un tajā minētā judikatūra).

<sup>6</sup> Spriedums, 2019. gada 1. oktobris, *Planet49* (C-673/17, EU:C:2019:801, 48. punkts).

17. Jēdziens “neatbilstība” Direktīvas 2015/2302 3. panta 13. punktā ir definēts kā “kompleksajā pakalpojumā ietverto ceļojuma pakalpojumu nesniegšana vai nepienācīga sniegšana”. Šī definīcija neietver vainas elementu vai apstākļus, kuru dēļ neatbilstība ir radusies. Tādējādi neatbilstības konstatēšana ir saistīta tikai ar pakalpojumu komplektā iekļauto pakalpojumu salīdzināšanu ar faktiski sniegtajiem pakalpojumiem. Tas ir *objektīvs* konstatējums. Tāpēc ceļotāja tiesības saņemt cenas samazinājumu par neatbilstību var nebūt atkarīgas no neatbilstības *ienesla* jeb, Komisijas vārdiem sakot, no tās *izcelsmes*.

18. Direktīvas 2015/2302 14. panta 1. punktā noteiktais izņēmums attiecībā uz tiesībām uz cenas samazinājumu ir vienkāršs, proti, ja par neatbilstību ir atbildīgs pats ceļotājs. Kā izņēmums no noteikuma tas ir jāinterpretē *šauri*. Tāpēc to nevar attiecināt uz situācijām, kas nav tieši paredzētas.

19. No tā izriet, ka neatbilstība, kas ir attiecināma uz jebkuru citu personu (organizatoru, pakalpojumu sniedzēju vai trešo personu, kas nav saistīta ar kompleksā ceļojuma līgumu) vai ir radusies nenovēršamu un ārkārtas apstākļu dēļ Direktīvas 2015/2302 3. panta 12. punkta izpratnē, neizslēdz ceļotāja tiesības saņemt cenas samazinājumu. Kā rakstveida apsvērumos pareizi norāda Somijas valdība, lai novērtētu neatbilstību, nav nozīmes tam, ko saprātīgs patērētājs būtu sagaidījis, ņemot vērā apstākļus, kas radušies pēc kompleksā ceļojuma līguma noslēgšanas. Šis novērtējums var būt atkarīgs tikai no ceļojuma līgumā faktiski paredzētajiem pakalpojumiem.

20. Turklāt šo interpretāciju apstiprina Direktīvas 2015/2302 14. panta 1. punkta konteksts, kas ir daļa no tās IV nodaļas, kurā ietverti noteikumi par kompleksā pakalpojuma sniegšanu. Lai sasniegtu komplekso ceļojumu līgumu saskaņošanas mērķi, ar šo direktīvu ir izveidota kompleksā ceļojuma organizatoru līgumiskās atbildības sistēma attiecībā uz patērētājiem, kuri ar tiem ir noslēguši līgumu par šādiem ceļojumiem<sup>7</sup>. Šo līgumiskās atbildības sistēmu raksturo divas svarīgas iezīmes. Pirmkārt, atbildība *nav atkarīga no vainas*, un izņēmuma pamatu izklāstījums ir izsmēlošs. Otrkārt, tajā *uzsvars tiek likts uz organizatora atbildību* par jebkādu neatbilstību.

21. It īpaši Direktīvas 2015/2302 13. panta 1. punktā ir paredzēts, ka dalībvalstis nodrošina, ka organizators ir atbildīgs par kompleksā ceļojuma līgumā ietverto ceļojuma pakalpojumu sniegšanu neatkarīgi no tā, vai šos pakalpojumus sniedz organizators vai citi ceļojuma pakalpojumu sniedzēji. Saskaņā ar šīs direktīvas 13. panta 3. punktu, ja kāds no ceļojuma pakalpojumiem netiek sniegts saskaņā ar kompleksā ceļojuma līgumu, organizatoram ir jānovērš neatbilstība, ja vien tas nav neiespējami un nerada nesamērīgas izmaksas, ņemot vērā neatbilstības apmēru un ietekmēto ceļojumu pakalpojumu vērtību. Situācijās, kad organizators neatbilstību nenovērš, piemēro Direktīvas 2015/2302 14. pantu.

22. Savukārt Direktīvas 2015/2302 14. pantā ir paredzētas divas atšķirīgas tiesības neatbilstības gadījumā, proti, tā 1. punktā – tiesības uz cenu samazinājumu, savukārt 2. un 3. punktā – tiesības saņemt atbilstošu kompensāciju. Uz šīm tiesībām attiecas dažādi nosacījumi. No vienas puses, kā minēts iepriekš šo secinājumu 16. punktā, tiesības uz cenas samazinājumu rodas neatbilstības gadījumā un tiek izslēgtas tikai tad, ja organizators pierāda, ka par neatbilstību atbildīgs ir pats ceļotājs. No otras puses, tiesības uz kompensāciju rodas, ja kaitējums ir radies jebkādas neatbilstības dēļ, un vienīgie izņēmumi ir tie, kas ir izsmēloši izklāstīti Direktīvas 2015/2302 14. panta 3. punktā. Konkrēti – organizatoram ir jāpierāda, ka par

<sup>7</sup> Pēc analogijas skat. spriedumu, 2021. gada 18. marts, *Kuoni Travel* (C-578/19, EU:C:2021:213, 34. punkts).

neatbilstību ir atbildīgs pats ceļotājs vai trešā persona, kas nav saistīta ar kompleksā ceļojuma līgumā iekļauto ceļojumu pakalpojumu sniegšanu, vai arī ir radusies nenovēršamu un ārkārtas apstākļu dēļ.

23. No Direktīvas 2015/2302 14. panta struktūras izriet, ka izņēmumi no tiesībām uz zaudējumu atlīdzību ir raksturīgi šīm tiesībām un tos nevar attiecināt uz tiesībām saņemt cenas samazinājumu.

24. Visbeidzot, šo interpretāciju apstiprina Direktīvas 2015/2302 mērķis, kas tostarp saskaņā ar tās 1. pantu ir nodrošināt augstu patērētāju aizsardzības līmeni. Ņemot vērā šo mērķi, pienākumus, kas izriet no kompleksa ceļojuma līguma, kura nepienācīga izpilde vai neizpilde ir pamats organizatora atbildībai, nevar interpretēt šauri<sup>8</sup>. Kā Komisija būtībā norāda rakstveida apsvērumos<sup>9</sup>, šī interpretācija ir saderīga ar šajā direktīvā noteiktās līgumiskās atbildības sistēmas mērķi, kas *liek uzsvāru uz organizatora atbildību par visiem līguma neizpildes vai nepienācīgas izpildes gadījumiem*. Šādos gadījumos patērētājs var pieprasīt atlīdzinājumu no organizatora, neveicot turpmāku izmeklēšanu, lai noteiktu neatbilstību izraisījušo personu vai iemeslu, tādējādi nodrošinot patērētājiem augsta līmeņa aizsardzību.

25. Tiesību uz cenas samazinājumu *nošķiršanu* no neatbilstības iemesla pamato attiecīgā noteikuma rašanās vēsture. Komisijas tiesību akta priekšlikuma 12. pantā bija paredzēti tie paši izņēmumi attiecībā uz tiesībām uz cenas samazinājumu un tiesībām uz zaudējumu atlīdzību<sup>10</sup>. Konkrēti – ceļotājam nebija tiesību uz cenas samazinājumu, ja organizators tostarp pierāda, ka neatbilstība ir radusies nenovēršamu un ārkārtas apstākļu dēļ. Taču likumdošanas procesa gaitā tiesības saņemt cenas samazinājumu tika nodalītas no tiesībām uz kompensāciju. Kā Komisija būtībā norāda rakstveida apsvērumos, tas apstiprina secinājumu, ka likumdevējs ir vēlējis piešķirt ceļotājam tiesības uz cenas samazinājumu neatkarīgi no vainas apsvērumiem vai neatbilstības iemesla, tostarp nenovēršamu un ārkārtas apstākļu gadījumā.

26. No Direktīvas 2015/2302 14. panta 1. punkta formulējuma, konteksta un mērķa, kā arī no tā rašanās vēstures izriet, ka ceļotājam ir tiesības uz cenas samazinājumu, ja tā nav organizatora atbildība un ja neatbilstība ir radusies nenovēršamu un ārkārtas apstākļu dēļ.

27. Izskatāmajā lietā ir konstatēts, ka neatbilstība bija saistīta ar administratīvo iestāžu 2020. gada martā noteiktajiem ierobežojumiem, lai novērstu Covid-19 pandēmijas izplatību. Šādi pasākumi ir pandēmijas juridiskās sekas, kuras var nošķirt no pandēmijas faktiskajām sekām (kas ietver, piemēram, atbildīgo darbinieku slimību, izolāciju vai nāvi)<sup>11</sup>. Juridiskajā literatūrā ir sniegta atsaucis uz *fait du prince* jēdzienu, lai noteiktu reglamentējošus pasākumus vai aizliegumus, kas līguma izpildi padara neiespējamu un atbrīvo parādnieku no atbildības maksāt zaudējumus<sup>12</sup>.

<sup>8</sup> Šajā nozīmē skat. spriedumu, 2021. gada 18. marts, *Kuoni Travel* (C-578/19, EU:C:2021:213, 45. punkts).

<sup>9</sup> Komisija šajā ziņā atsaucas uz ģenerāladvokāta M. Špunara [*M. Szpunar*] secinājumiem lietā *Kuoni Travel* (C-578/19, EU:C:2020:894, 40. punkts).

<sup>10</sup> Priekšlikums Eiropas Parlamenta un Padomes Direktīvai par kompleksiem ceļojumiem un atbalstītiem ceļojumu pakalpojumiem, ar ko groza Regulu (EK) Nr. 2006/2004, Direktīvu 2011/83/ES un atceļ Padomes Direktīvu 90/314/EEK (COM/2013/0512 *final* – 2013/0246 (COD)).

<sup>11</sup> Berger, K.P. un Behn, D., “Force Majeure and Hardship in the Age of Corona: A Historical and Comparative Study”, *McGill Journal of Dispute Resolution*, 6. sējums (2019–2020), 4. numurs, 79.–130. lpp., 91. lpp.

<sup>12</sup> Skat. Heinich, J., “L’incidence de l’épidémie de coronavirus sur les contrats d’affaires: de la force majeure à l’imprévision”, *Recueil Dalloz*, 2020, 611. lpp., un Philippe, D., “The Impact of the Coronavirus Crisis on the Analysis and Drafting of Contract Clauses”, no: Hondius, E., Santos Silva, M., Nicolussi, A., Salvador Coderch, P., Wenderhorst, C. un Zoll, F. (red.), *Coronavirus and the Law in Europe*, Intersentia, Kembriža, Antverpene, Čikāga, 2021, 527.–552. lpp., 537. lpp. Vispārīgi skat. Aune, A.C., *Le “fait du prince” en droit privé*, RLDC, 2008, 2930.

Valsts iestāžu iejaukšanās līgumattiecībās parasti ir nepārvarama vara<sup>13</sup>. Kā paskaidroju savos secinājumos saistītajā lietā C-407/21, *UFC – Que choisir* un *CLCV*, Direktīvas 2015/2302 kontekstā nepārvaramas varas jēdziens ietilpst jēdzienā “nenovēršami un ārkārtas apstākļi” šīs direktīvas 3. panta 12. punkta izpratnē. Izskatāmajā lietā regulatīvie ierobežojumi, kas tika noteikti 2020. gada martā, reaģējot uz pandēmiju, ir jāuzskata par tādiem, uz kuriem attiecas šis jēdziens. Patiesi, šādi ierobežojumi rada situāciju, kuru organizators nevar kontrolēt un no kuras sekām nebūtu bijis iespējams izvairīties pat tad, ja būtu veikti visi saprātīgie pasākumi<sup>14</sup>.

28. Kā jau minēts, nenovēršamu un ārkārtas apstākļu iestāšanās neatbrīvo organizatoru no tā pienākuma piešķirt cenas samazinājumu. Lai ceļotājs būtu tiesīgs saņemt cenas samazinājumu, valsts tiesai vienkārši ir jākonstatē, ka kompleksajā ceļojumā iekļautie ceļojumu pakalpojumi nav sniegti vai ir sniegti nepienācīgi. Tādēļ fakts, ka neatbilstība ir saistīta ar ierobežojumiem, kas noteikti, reaģējot uz pandēmiju un kas ir neizbēgami un ārkārtas apstākļi, un fakts, ka līdzīgi pasākumi tika noteikti arī ceļotāja dzīvesvietā, neietekmē tiesības uz cenas samazinājumu.

29. Tomēr pret šādu interpretāciju saistībā ar Covid-19 pandēmiju ir izvirzīti dažādi argumenti. Pirmkārt, Čehijas valdība rakstveida apsvērumos ir norādījusi, ka Direktīva 2015/2302 šādos apstākļos nav piemērojama. Iesniedzējtiesai arī ir šaubas par to, vai pandēmija ietilpst šīs direktīvas aizsardzības jomā. To iemeslu dēļ, kurus es izskaidroju savos šodien sniegtajos secinājumos saistītajā lietā C-407/21, *UFC – Que choisir* un *CLVC*, analizējot otro jautājumu, es šādai nostājai nepiekrītu. Patiesi, saskaņā ar pašreiz spēkā esošajiem tiesību aktiem Direktīvas 2015/2302 piemērošana neaprobežojas tikai ar noteikta mēroga vai vietējā līmeņa ceļošanas traucējumu gadījumiem.

30. Saistībā ar “*vispārēja dzīvības apdraudējuma*” doktrīnas atbilstību, kā to paskaidroja iesniedzējtiesa<sup>15</sup>, vēlos norādīt, ka tā neattiecas uz tiesībām uz cenas samazinājumu, bet gan uz organizatora pienākumu atlīdzināt zaudējumus. Tomēr, kā jau paskaidroju iepriekš šo secinājumu 22. punktā, saskaņā ar Direktīvu 2015/2302 uz tiesībām uz cenas samazinājumu un tiesībām uz zaudējumu atlīdzību attiecas dažādi nosacījumi. Tāpēc, manuprāt, šai doktrīnai nav nozīmes, lai noteiktu tiesības uz cenas samazinājumu. Turklāt izskatāmajā lietā runa nav par to, ka ceļotājs nevar izmantot kompleksā ceļojuma līgumā paredzētos pakalpojumus vispārēja dzīvības apdraudējuma dēļ, kas ir radies ceļotājam (piemēram, tāpēc, ka viņš vai viņa ir inficējies ar vīrusu). Runa ir par pakalpojumu sniegšanu, kas valdības pieņemto pasākumu dēļ kļuvusi juridiski neiespējama.

31. Čehijas valdība apgalvoja, ka spēkā esošo tiesību aktu ievērošana ir katra līguma netiešs nosacījums. Ierobežojumi, kas tika noteikti, ceļotājam atrodoties ceļojuma galamērķī, bija piemēroti *erga omnes*, un tie bija jāievēro gan organizatoram, gan pakalpojumu sniedzējam, gan ceļotājam. Tādēļ saskaņā ar Čehijas valdības viedokli organizatoram nevajadzētu būt atbildīgam par neizpildi, kas izriet no valsts noteiktajiem ierobežojumiem.

32. Pusēm patiesi ir jāievēro galamērķa valstī spēkā esošie tiesību akti. Šīs lietas apstākļos tas nozīmē, ka organizatoram, kā arī pakalpojumu sniedzējam bija pienākums ievērot Spānijas valdības noteiktos ierobežojumus. Spēkā esošo juridisko pasākumu ievērošanas pienākuma sekas

<sup>13</sup> Skat. Philippe, D., “The Impact of the Coronavirus Crisis on the Analysis and Drafting of Contract Clauses”, no: Hondius, E. u.c., minēts iepriekš, 527. un 537. lpp.

<sup>14</sup> Skat. Borghetti, J.-S., “Non-Performance and the Change of Circumstances under French Law”, no: Hondius, E. u.c., minēts iepriekš, 509.–526. lpp., 515. lpp., šis autors norāda, ka, “izņemot izņēmuma gadījumus, kad māsēdes pasākumi bija saprātīgi paredzami līguma noslēgšanas brīdī, šie pasākumi būtu [...] jāuzskata par nepārvaramu varu [...]”.

<sup>15</sup> Skat. šo secinājumu 11. punktu.

bija tādas, ka noteiktu pakalpojumu, kas ietver sociālos kontaktus, sniegšana kļuva juridiski neiespējama. Tādā gadījumā valdības ierobežojumiem būtu jāatbrīvo organizators no pienākuma pildīt līgumsaistības, kuras ietekmē valdības ierobežojumi. Turklāt organizators principā nav atbildīgs par zaudējumiem saskaņā ar Direktīvas 2015/2302 14. panta 3. punkta c) apakšpunktu. Tomēr, ņemot vērā šīs direktīvas 14. panta uzbūvi, kas izskaidrota šo secinājumu 20. un turpmākajos punktos, organizators nav atbrīvots no sava pienākuma nodrošināt atbilstošu kompleksā pakalpojuma cenas samazinājumu. Tāpēc uzskatu, ka Čehijas valdības arguments attiecībā uz līguma netiešu nosacījumu neietekmē ceļotāja tiesības saņemt cenas samazinājumu.

33. Iesniedzējtiesa uzsvēra faktu, ka ierobežojumi tika noteikti ne tikai galamērķa vietā, bet arī ceļotāja dzīvesvietā. Tas ietvertu neizpildes novērtēšanu, ņemot vērā apstākļus, kas ir spēkā laikā, kad notiek neizpilde. Tomēr, kā norādīts iepriekš, neizpilde netiek novērtēta, ņemot vērā apstākļus, kas radušies pēc līguma noslēgšanas. Tā tiek novērtēta, ņemot vērā līgumā iekļautos ceļojuma pakalpojumus, kurus pēc kompleksā pakalpojuma sākuma vairs nevar sniegt. Cits jautājums, kas šajā lietā nav izvirzīts, ir tāds, vai neatbilstība pastāv tad, ja puses noslēdz līgumu pēc ierobežojumu noteikšanas.

34. Jāuzsver arī fakts, ka organizatora atbrīvošana no tā pienākuma nodrošināt cenas samazinājumu pat tad, ja neatbilstība ir radusies nenovēršamu un ārkārtas apstākļu dēļ, neierobežo tā tiesības uz atlīdzinājumu saskaņā ar Direktīvas 2015/2302 22. pantu. Minētajā pantā ir paredzēts, ka dalībvalstīm ir jānodrošina, ka gadījumos, kad organizators piešķir cenas samazinājumu, tam ir tiesības prasīt atlīdzinājumu no jebkuras trešās personas, kas ir veicinājusi notikumu, kurš izraisīja cenas samazinājumu. Šis noteikums ir “pretsvars” Direktīvas 2015/2302 14. panta 1. punktā noteiktajai atbildības bez vainas sistēmai. Organizatora pienākums piešķirt cenas samazinājumu var būt arī apstāklis, ko dalībvalstis ņem vērā, lemjot par atbalsta līmeni, kas nodrošināms organizatoriem saistībā ar pandēmiju saskaņā ar pagaidu regulējumu valsts atbalsta pasākumiem<sup>16</sup>.

35. Tāpēc mans starpsecinājums ir tāds, ka ceļotājam ir tiesības uz cenas samazinājumu par neatbilstību kompleksā pakalpojuma līguma izpildē saskaņā ar Direktīvas 2015/2302 14. panta 1. punktu gadījumos, kad neatbilstība ir saistīta ar ierobežojumiem, kas noteikti, lai ierobežotu infekcijas slimību, un ja šādi ierobežojumi ir noteikti arī ceļotāja dzīvesvietā un visā pasaulē.

36. Tas nozīmē, ka pat tad, ja neizpildes iemesls neietekmē patērētāja tiesības uz cenas samazinājumu, tam vajadzētu ietekmēt, kā es paskaidrošu nākamajā apakšiedaļā, samazinājuma summu, ko ceļotājam ir tiesības saņemt.

#### ***b) Tiesību uz cenas samazinājumu ierobežojums saistībā ar Covid-19 pandēmiju***

37. Direktīvas 2015/2302 14. panta 1. punktā noteiktais organizatora pienākums nodrošināt cenas samazinājumu apjoma ziņā nav neierobežots. Pirmkārt, šo pienākumu var izvērtēt, tikai ņemot vērā kompleksajā ceļojumā iekļauto pakalpojumu apjomu, kuru neizpilde vai nepienācīga izpilde ir uzskatāma par neatbilstību. Savukārt, kā rakstveida apsvērumos norādījusi Francijas valdība, neatbilstībai ir “*raksturīgs ierobežojums*”, jo to var novērtēt, tikai ņemot vērā ceļojuma līgumu. Tādēļ organizators nevar būt atbildīgs par to pakalpojumu izmantošanas iespējas zaudēšanu, kuri

<sup>16</sup> Pagaidu regulējums valsts atbalsta pasākumiem, ar ko atbalsta ekonomiku pašreizējā Covid-19 uzliesmojuma situācijā (2020/C 91 I/01, C/2020/1863) (OV 2020, C 91/I, 1. lpp.) (turpmāk tekstā – “pagaidu regulējums”). Kopš tā pieņemšanas pagaidu regulējums ir grozīts sešas reizes.



*neietilpst* ceļojuma līguma piemērošanas *jomā*. Šķiet, ka izskatāmajā lietā ceļošanas līgums neattiecas uz piekļuvi publiskajām pludmalēm vai veikaliem, restorāniem un izklaides vietām ārpus viesnīcas kompleksa. Tomēr to nosaka valsts tiesa.

38. Otrkārt, saskaņā ar Direktīvas 2015/2302 14. panta 1. punktu ceļotājam ir tiesības uz “atbilstošu” cenas samazinājumu. Likumdevējs nav norādījis konkrētu likmi, vienreizēju maksājumu vai aprēķina metodi. “Atbilstošā” samazinājuma apmēru nosaka tiesa, ņemot vērā visus konkrētās lietas apstākļus. Tādējādi valsts tiesa savā novērtējumā var ņemt vērā neatbilstības izcelsmi, to, vai ir bijusi organizatora vaina, un organizatora iespēju tālāk uzņēmējdarbības ķēdē vai no valsts atgūt ceļotājam samaksātos līdzekļus. Izskatāmās lietas apstākļos viens no faktoriem, kas ir svarīgi šajā novērtējumā, ir apstākļi, ka neatbilstība bija saistīta vienīgi ar tiem pasākumiem, kuri tika pieņemti saistībā ar sabiedrības veselības ārkārtas situāciju un kuru mērķis bija aizsargāt sabiedrību, tostarp ceļotājus.

39. Visbeidzot, ir svarīgi uzsvērt, ka Direktīvā 2015/2302 nav noteikts konkrēts termiņš cenas samazinājuma samaksai, uz kuru ceļotājam ir tiesības neatbilstības gadījumā. Attiecībā uz kompensāciju Direktīvas 2015/2302 14. panta 2. punktā noteikts, ka tā ir jāizmaksā “bez nepamatotas kavēšanās”. Lai arī attiecībā uz cenas samazinājuma samaksu līdzīgas atsauces nav, direktīvas aizsardzības mērķim atbilstu uzskats, ka arī cenas samazinājums ir jāsamaksā “bez nepamatotas kavēšanās”. Izskatāmajā lietā šāda interpretācija valsts tiesai ļautu ņemt vērā ceļojumu organizatoru, kurus smagi skārusi Covid-19 pandēmija, likviditātes problēmas.

40. Ņemot vērā iepriekš minēto, uzskatu, ka cenas samazinājuma summai, uz kuru ceļotājam ir tiesības saskaņā ar Direktīvas 2015/2302 14. panta 1. punktu, ir jābūt atbilstošai, ņemot vērā visus lietas apstākļus, un to nosaka valsts tiesa.

## Secinājumi

41. Pamatojoties uz iepriekš izklāstīto analīzi, ierosinu Tiesai uz *Landgericht München I* (Minhenes I apgabaltiesa, Vācija) uzdoto jautājumu atbildēt šādi:

14. panta 1. punkts Eiropas Parlamenta un Padomes Direktīvā (ES) 2015/2302 (2015. gada 25. novembris) par kompleksiem ceļojumiem un saistītiem ceļojumu pakalpojumiem, ar ko groza Regulu (EK) Nr. 2006/2004 un Eiropas Parlamenta un Padomes Direktīvu 2011/83/ES un atceļ Padomes Direktīvu 90/314/EEK,

ir jāinterpretē tādējādi, ka

ceļotājam ir tiesības uz cenas samazinājumu par neatbilstību kompleksā ceļojuma līguma izpildē apstākļos, kad neatbilstība radusies tādu ierobežojumu dēļ, kas noteikti, lai novērstu ceļojuma galamērķī valdošās infekcijas slimības izplatību, ja šādi ierobežojumi ir noteikti arī ceļotāja dzīvesvietā un visā pasaulē. Tomēr cenas samazinājuma summai ir jābūt atbilstošai, ņemot vērā visus lietas apstākļus, un to nosaka valsts tiesa.